

Advies: Visie op verantwoord gebruik van Artificiële Intelligentie (AI)

Op 25 maart 2026 kwam de Klankbordgroep Digitalisering en Ethiek (KDE) bijeen om een adviesaanvraag van de gemeente Amersfoort te bespreken over de kaders voor het verantwoord toepassen van AI. In de adviesaanvraag zijn de volgende zeven conceptkaders benoemd: 1. Toepassing; 2. Begrijpelijk en verklaarbaar; 3. Beheersing van vooringenomenheid (bias); 4. Gelijkwaardigheid; 5. Rechtvaardigheid; 6. Duurzaamheid; 7. Digitale soevereiniteit. Deze conceptkaders zijn toegelicht door de betrokken ambtenaar en vervolgens inhoudelijk besproken.

De gemeente heeft de volgende vragen voorgelegd:

1. Ziet de klankbordgroep nog andere kaders die de gemeente zou moeten hanteren? Zo ja, welk kader ontbreekt er nog volgens de klankbordgroep?
2. Zitten er volgens de klankbordgroep tussen de zeven genoemde kaders nog kaders die niet nodig zijn om AI verantwoord toe te passen of die de klankbordgroep niet verwacht van de gemeente?
3. Kan de klankbordgroep zich vinden in de opgestelde (concept) kaders of zou de klankbordgroep ons anders adviseren? Zo ja, wat is het advies van de klankbordgroep?

De KDE wil vooropstellen dat de zeven voorgelegde kaders relevant en volledig zijn. Daarmee wordt zowel de eerste als de tweede vraag van de gemeente beantwoord: er ontbreken geen aanvullende kaders en er zijn geen kaders die zouden moeten vervallen. Als referentie geeft de KDE nog mee te kijken naar het Algoritmekader van het Ministerie van Binnenlandse zaken en Ethische richtsnoeren verantwoorde AI van de Europese Commissie. (<https://minbzk.github.io/Algoritmekader/> en <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/ethics-guidelines-trustworthy-ai>) Ten aanzien van de derde vraag ziet de KDE wel ruimte voor aanscherping en verduidelijking binnen de bestaande kaders. Hieronder volgen de overwegingen per kader.

Ad 1 - Toepassing

De gemeente geeft aan dat AI wordt ingezet om medewerkers te ondersteunen, de uitvoeringskracht te vergroten en de dienstverlening te versterken. De KDE adviseert om in dit kader sterker te benadrukken dat de inzet van AI niet primair moet worden beoordeeld op efficiëntiewinst, maar op de vraag in hoeverre de gemeente met de inzet van AI daadwerkelijk meerwaarde creëert in de dienstverlening richting haar burgers. Ook dient AI toegepast te worden met respect voor menselijke autonomie. AI mag tevens nooit worden toegepast enkel omdat de technologie beschikbaar is; de inzet moet altijd doelgericht en onderbouwd zijn. Daarbij is het van belang te onderstrepen dat de gemeente Amersfoort niet de ambitie heeft om een voorloper te zijn in experimentele AI-toepassingen.

Ad 2 - Begrijpelijk en verklaarbaar

De KDE adviseert om in dit kader het begrip 'betrouwbaarheid' te vermijden, omdat dit een onrealistische verwachting kan wekken. De eerste zin kan daarom vervallen. Vervolgens raadt de KDE aan dat de huidige formulering, waarin wordt gesteld dat de gemeente grip heeft op de inzet van AI, te stellig en onbepaald is. Het is realistischer om dit aan te passen naar het voornemen dat de gemeente uitsluitend AI inzet op die onderdelen waar zij daadwerkelijk grip op kan hebben. Let hierbij ook op de auditeerbaarheid. Begrijpelijkheid en verklaarbaarheid moeten vooral worden opgevat als de mogelijkheid om uitkomsten te reproduceren en te controleren, zodat de gemeente kan nagaan of de resultaten juist en

passend zijn. Transparantie over de werking en beperkingen van AI-systemen is daarbij essentieel.

Ad 3 - Beheersing van vooringenomenheid (bias)

De KDE merkt op dat het begrip 'betrouwbaarheid' juist binnen dit kader relevanter is, omdat AI-systemen per definitie risico's op het vlak van vooringenomenheid en onbetrouwbaarheid kennen. Het is belangrijk dat de gemeente dit uitgangspunt expliciet erkent en hier rekening mee houdt tijdens het (laten) ontwerpen en gebruiken van AI-toepassingen. Door ervan uit te gaan dat AI nooit volledig neutraal of foutloos is, ontstaat ruimte voor kritische toetsing, bewuste mitigatie van bias en blijvende menselijke controle. De kwaliteit en representativiteit van de data is hierbij van groot belang.

Ad 4 - Gelijkwaardigheid

Bij dit punt heeft de KDE slechts een tekstuele aanbeveling. De zinsnede "We houden rekening met de verschillen [...]" kan beter worden aangepast naar "We houden rekening met verschillen [...]", omdat de huidige formulering verwarring oproept. Verder onderschrijft de KDE het belang van gelijke kansen en het voorkomen van uitsluiting of benadeling van specifieke groepen door de inzet van AI.

Ad 5 - Rechtvaardigheid

De KDE benadrukt dat zij niet moet worden gezien als een instrument om een maatschappelijke dialoog af te vinken of om te kunnen stellen dat de inzet van AI automatisch gerechtvaardigd is als de KDE is geraadpleegd. Rechtvaardigheid vraagt om een zorgvuldige beoordeling per geval. Afhankelijk van de aard en impact van een AI-systeem kan het nodig zijn om aanvullende vormen van toetsing, participatie of reflectie te organiseren. De gemeente moet steeds nagaan welke stappen nodig zijn om te waarborgen dat AI-toepassingen inwoners op een eerlijke en proportionele manier raken.

Ad 6 - Duurzaamheid

Door de KDE wordt geadviseerd om de toelichting onder dit punt verder te concretiseren. De gemeente zou bijvoorbeeld aan de onderbouwing kunnen toevoegen dat medewerkers worden getraind in het efficiënt en duurzaam gebruiken van AI-toepassingen. Daarnaast kan de gemeente investeren in bewustwording over de milieu-impact van AI. Duurzaamheid moet een expliciete factor zijn in de afweging om AI wel of niet in te zetten, zodat de ecologische voetafdruk van dit soort toepassingen structureel wordt meegewogen.

Ad 7 - Digitale soevereiniteit

De KDE adviseert om dit kader verder te onderbouwen, omdat digitale soevereiniteit niet alleen betrekking heeft op de autonomie van de gemeente zelf, maar ook op die van haar inwoners. Digitale soevereiniteit betekent dat de gemeente zorgvuldig omgaat met leverancierskeuzes, dataminimalisatie, de locatie van gegevensopslag en toepasselijke jurisdictie. Het is belangrijk dat inwoners niet afhankelijk worden van één commerciële aanbieder of gesloten platform om met de gemeente te kunnen communiceren. De gemeente moet daarom streven naar systemen die binnen Europese rechtskaders opereren. Ook is het van belang dat inwoners altijd een alternatief behouden voor AI-gestuurde processen, zodat niemand wordt uitgesloten door technologische afhankelijkheid. Digitale soevereiniteit omvat daarmee zowel de bescherming van gemeentelijke autonomie als het waarborgen van keuzevrijheid en digitale veiligheid voor alle inwoners.